

Med revijami

»Nouvelle Revue«. Sienkiewiczzev sloveči roman »Quo vadis?« je v francoščini prirejen za gledišče (dramatizoval Emil Moreau) in se je pred kratkim uprizoril na pariškem odru Porte-Saint-Martin. Kritiki Lintilhac piše pri tej priliki v »Nouvelle Revue« tudi o povesti sami nekaj besed. V nasprotju s splošno navdušenostjo pravi Lintilhac, da se mu uspeh romana »Quo vadis?« ne zdi v pravem razmerju z njegovo resnično vrednostjo. Kritiki je sicer povest z veseljem čital in rad pripoznava spretnost, s katero je pisatelj »predelal« znane spise te vrste, kakor so n. pr. »Fabiola«, »Poslednji dnevi mesta Pompeji«, »Antikrist« in drugi. »Ragoût« se mu zdi dobro začinjen, vendar se »sauce« nekoliko vleče. Ne more pa si Lintilhac razlagati občudovanja, katerega je deležen ta plod na pretežke starinoslovske učenosti; pravi, da dobro vidi v pisateljevo delavnico in da si lahko predočuje, kako se je izgotavljala ta starinska mozaika; z najboljšo voljo ne more zaslediti tolikanj povečevanih prizorov v pestrih in živahnih bojah, ki napravljajo neki naravnost žive obraze iz te mozaike. Lintilhac se vpraša, če ni morda vse to navdušenje v starem in v novem svetu in posebej na Francoskem znak, da je nekdanji dobri okus nekoliko padel. Morda je zrastle to povečevanje tudi na rodovitnih tleh gizdave šopirnosti, ki je vsa srečna in vneta ter si domišlja, da jo je roman »Quo vadis?« hitro vpeljal v tajnosti starodavnega duha in življenja, v tajnosti, katere v težavnih preiskavah skušata razkrivati učenjaka Teodor Mommsen in Gaston Boissier? — Na odru je imel »Quo vadis?« lep uspeh, toda manj hrupen in bolj v razmerju s svojo ceno. Za polovico tega uspeha pa se je zahvaliti deloma spretni dramatizaciji in lepi glasbi, ki spremlja ganljive in veličastne prizore, deloma, in ne najmanj, sijajni uprizoritvi in vseskozi dobremu igranju.

Fr. Svetič.

Naše obnebj

Astronomski koledar za oktober. Merkur je v prvi polovici meseca v jako neugodnih razmerah večernica. — Venera sveti kot večernica na jugozapadnem nebu po solnčnem zahodu. — Mars stoji v večernem mraku blizu jugozapadnega obzorja; zapada 1. pred 7 $\frac{1}{4}$ zvečer, 31. dne pa že ob 6 $\frac{1}{4}$ zvečer. — Jupiter stoji na večernem nebu na jugozahodni strani; zapada v začetku meseca po 9 $\frac{3}{4}$ zvečer, konec meseca pa po 8ih zvečer. — Saturn stoji na jugozapadnem nebu; zapada začetkom meseca ob 10 $\frac{1}{4}$ zvečer, na koncu pa pred 8 $\frac{1}{2}$ zvečer.

Splošni pregled

Anton Dvořák, največji komponist sedanosti, je praznoval minulega meseca šestdesetletnico svojega rojstva. Ker je zdrav in čil na telesu in duhu, nadeja se Slovanstvo, nadeja se svet, da poteče izpod umetnikovega peresa še marsikaka velika skladba.

Alojzij Jirásek, znameniti češki romanopisec, je praznoval m. avgusta 50letnico svojega rojstva in 30letnico svojega literarnega dela. Kar je Poljakom Sienkiewicz, to je Čehom Jirásek. Burna in slavna češka zgodovina je tista zakladnica, kjer zajemlje Jirásek snovi svojim povestim. Število njegovih klasičnih zgodovinskih povesti, v katerih kaže svojemu narodu junake preteklih dni in v katerih riše z dramatično živahnostjo borbe češkega duha za dom in svobodo, je ogromno in obsega celo knjižnico. Najlepše so povesti iz husitske dobe. Češki narod ljubi Jirásko, ker vidi v njegovih romanih samega sebe. Ti romani imajo plemenito tendenco, povzdigati narod k idealom, ga bodriti v težavni sedanjosti in mu kazati v plastičnih podobah vzore poguma, požrtvovalnosti in značajnosti.

Tudi mi Slovenci in Jugoslovani sploh imamo nemalo zanimivih trenutkov v svoji preteklosti. Jurčič, Vošnjak, dr. Tavčar, dr. Detela, Krsnik, Kodr in nekateri drugi so nam pokazali, da se nahajajo tudi v naši zgodovini hvaležne snovi novelistnim spisom. Ali ne bi bilo dobro, ko bi se naši novelisti česče pečali z našimi historičnimi dogodki? Razni romanopisci so dokazali, da se dajo tudi zgodovinske snovi umetniško obdelati. A v naši književnosti bi bile take krepke slike iz naše preteklosti gotovo velikega narodno-pedagoškega pomena.

K hronologiji slovenskih prevodov iz ruščine. Doslej se je mislilo, da je Puškina prvi prevajal Rodoljub Ledinski; v »Novicah« l. 1855. imamo njegov prevod »Misli in želja« (Glaser, III. 245. Ruska antologija 452). Temu pa ni tako; zakaj že v Miklošičevem »Slovenskem berilu za peti gimnazijalni razred« iz l. 1853. nahajamo na str. 59. prevod »Ribar in riba. Po A. S. Puškinu«. Ta pesem je zdaj trikrat poslovenjena; Koseski jo je preložil v dobi 1852—1860 in Aškerc v »Slov. večernicah« 1890 (Ruska Antologija 64). Prevod v Miklošičevem berilu je pač delo Miklošiča samega; jezik namreč kaže štajersko narečje, prim. henja = neha, povitice, dveri, zdere se na njega = sadere se; néjdeš (na Štaj. tudi nědeš) = ne ideš, bota dóbila = bosta dobila, táko, záčne, víso(o) i. t. d. Prevod je neprimerno boljši od prevoda Koseskega. Miklošič se je v svoji mladosti klanjal tudi muzi; zato se ni čuditi, da je pozneje prevajal pesnike, če je bilo treba. V istem berilu je poleg drugih prevodov iz poljščine tudi pesem »Lipa. Po J. Kohanovskem poslovenil Fr. Miklošič«.

Po podatkih Ruske antologije (str. 452.) bi mislili, da je Miklošičev prevod tretji v vrsti prevodov iz ruskih pesnikov; prvi je Ledinskega prevod iz M. Delarjuja »Vdova siroti«, Novice maja meseca l. 1846., drugi l. 1852. »Prokletje« barona Rozena; a pri tem se je prezrla Koseskega prestava Deržavinove »Ode Boga«, ki jo čitamo že v Novicah 1846. meseca novembra in v Macunovem »Cvetju jugoslavjanskem« I. (na strani 45.) iz leta 1850.; zato je imeti Miklošičev prevod za četrtega.

Pa tudi to ni res, da bi po letu 1855. prelagal iz ruščine šele Vesel z l. 1865. in sicer spet iz Puškina. V šestem desetletju se je obenem s Puškinom že tudi prevajal I. A. Krylov.

Bleiweisovo »Slovensko berilo za četrti gimnazijalni razred« l. 1855. ima na str. 98. basen »Rak, labud in ščuka. Po Krilovu«, Miklošičevo »Slovensko berilo za sedmi gimnazijalni razred« l. 1858. pa na str. 19. basen »Osel in slavec. Po I. A. Krilovu«; ta zadnji prevod utegne biti tudi Miklošičev (prim. kokot = petelin; né boš = ne bōš; pričakovali bi seve »slaviča« namesto »slavca«). Isto basen je poslovenil tudi dekan Vesel (Antologija, str. 11.), a povse drugače.

Krilova je čital menda tudi Levstik in sicer pred l. 1854. Tega leta je v »Pesmih« natisnil svojo Ježo na Parnas, ki ima isti motiv kakor Krilovljeva basen Parnas (Antologija, str. 13.). V Krilovu dobi neki »posvetnjak« namesto pregnanih bogov in muz goro Parnas v svojo last in žene »na goro past vso čedo oslov«, ki so začeli »krepko« peti, ker jim je šlo »za slavo«; kdo bi v tem ne videl Levstikovega Oslovskega (Koseskega), ki je s palico svojega osla priganjal na Parnas, da bi »prve hvale kadilo dobil«. Iz Dmitrijeva, pisca bajk in basni, je neimenovanec v Novicah l. 1860., 392 poslovenil »Trije levi«.

V istih berilih šestega desetletja 19. veka imamo tudi prevode ruskih narodnih pesmi; v Bleiweisovem berilu za tretji razred l. 1854., št. 25., je »Jetnik. Ruska narodna« (prvič v Novicah 1853), za četrti razred l. 1855., št. 8., »Domotožnost. Narodna maloruska«, št. 42. pa »Tri golobice. Po rusinski narodni pesmi. Poslovenil M. Cigale«, ki je bila natisnjena že v Novicah 1850. — V Janežičevih Cvetnikih prevladuje češčina; v prvem Cvetniku l. 1861. je berilo 91. »Sreča. Ukrajinska narodna, poslovenil Fr. Celestin«, v Cvetniku slovenske slovesnosti l. 1868. pa »Slovo o polku Igorovč«, ki ga je Pleteršnik poslovenil v izvestju celjske gimnazije l. 1865.

Izmed ruskih prozaistov je bil menda prvi prevajan sloveči zgodovinar Karamzin. Že v Bleiweisovem berilu za drugi razred l. 1852. imamo sestavek 21. »Piščalka. Po ruskem iz Karamzina spisal Podgorski« (— Svetec), pesniški uporabljen spomin iz mladih dni, v Miklošičevem berilu za peti razred l. 1853., str. 154., je »Cena zgodovine domače. Po N. Karamzinu« in na strani 159. »Veliki Knez Svetopolk. Po N. Karamzinu« (pred tem sestavkom je Navratil popisal življenje Deržavinovo), v berilu za šesti razred l. 1854. pa na strani 122. »Jaroslav. Po N. Karamzinu.« Miklošič je pač tudi Karamzina za svoja berila predstavljaj sam.

Bleiweis se je v svojih šolskih knjigah nagibal na srbsko-hrvaško, potem na češko stran, Janežič odločno na češko, potem šele na srbsko-hrvaško, Miklošič je izhajal od poljščine in ruščine, a je ostal v ravnotežju.

Dr. Fr. Ilešič.

»Knez Semberijski.« Majeva številka »Ljubljanske Zvona« je prinesla Gortanovega in Rocolskega prevod zgodovinskega prizora »Knez Semberijski« naslovljenega, ki ga je srbski spisal Branislav Nušić. Hvaležni smo gospodoma prelagateljema in uredništvu Zvonovemu, da so objavili ta ginljivi prizor, ki bi bil ostal veliki večini slovenskega razumništva brez slovenskega prevoda neznan. In vendar zaslužujeta vsebina in tudi pesniški izdelek, da se Slovenci ž njima seznanijo. Potrebno pa se mi zdi, da nekatere, Slovincem absolutno neznane besede iztolmačim in druge krivo iztolmačene popravim.

Koj v začetku je bilo treba omeniti, da beseda »kmet« ne rabi Srbom v onem pomenu kakor nam Slovincem. Oni kmetje, ki so se zbrali okoli kneza Iva Kneževića, niso obični »seljaki«, nego so to, kar so naši »župani«. Dokaz temu besede prvega kmeta na strani 332. vrsta, 18. od zgoraj: »To je od mene in mojega sela; zbral sem, da plačam harač itd.«, potem besede drugega kmeta, nekoliko niže: »Na ti štiri rušpije iz mojega sela«, ter besede tretjega kmeta: »Iti hočem v selo ter zbrati še, kar se da in kolikor se da«. Tudi »knez« ne rabi na našem mestu v onem zmislu, kakor to besedo mi navadno umevamo, ker v srbsčini pomenja »knez« včasih pravega »kneza« ali pa tudi »grofa«, in včasih tudi samo »selskega poglavarja«. Da je nahija naše »okrožje«, tudi ni

vsakemu Slovincu znano. — Na str. 328. čitamo v 6. vrsti: »Večina njih je oblečena s čohasto (irhasto) bosansko obleko«. Prevoditelja očitvidno nista vedela pomena besedi »čoha«, ki nikdar drugega ne pomenja kot »sukno«. Irhovina je blago iz kozlovskega usnja (stvsn. irch, lat. hircus.), v tako blago se pa Bosanci ne oblačijo. Kako kriv je izraz »irhaste«, kaže opazka na str. 330., vrsta 3. od zgoraj, da je knez oblečen v modre irhaste hlače; čohaste t. j. suknene hlače modre barve so pač zelo priljubljene, irhaste hlače pa se ne barvajo modro. »Saruk« je ona ruta, ki se zavija okoli glave; zato jo je imenoval Cigale dosti prilično »svitek«. Imenuje se tudi čalma (turban). »Jemenije« pa so široke papuče iz rdečega zafijanskega usnja. Na str. 329. v prvi vrsti bi bilo bolje rečeno »prejak, presilen« nam. »premožen«, ker ta poslednja beseda nima komparativnega pomena v slovenščini.¹⁾

Na strani 330., v 16. vrsti od zgoraj, se omenja »džečerma« in na str. 336. pod črto se razlaga ta beseda, ki se pravilno piše »dječerma« ali »gječerma«. — Na isti strani v 16. vrsti o. zg. odhaja Boja, da prižge lestenec pred ikono. Ikona je sv. podoba, pred katero gori »kandilo«. To je navadna viseča lampa, kakršne videmo tudi v naših cerkvah pred sv. podobami, ne pa lestenec, ki pomenja to, kar nemški »Luster, Kronleuchter«. Na isti strani sta dva tiskarska pogoška, ki lahko motita, namreč v 12. vrsti »iaostane« mesto »izostane« in v 22. vrsti »Peca in Klubca« mesto »Peca (Peter) iz Klubca«. 3. vrsta od spodaj: »kraj mojih konakov« t. j. »mojih dvorov«. — Str. 331. »rušpija« je benečanski zlat(ital. ruspo, ruspone). — Str. 332. »zurla« ali »zurna«, kakor je zabeleženo v Vukovem slovarju, je piščal turske glasbe. — Na isti strani je »biljeg« prevedeno v opazki »svatbeno darilo«. To je darilo, katero dobi izprošena nevesta od svojega bodočega tasta. »Hči mi je prinesla biljeg iz doma Mrvišića«, torej pomenja: »Hči je prinesla darilo, katero ji je tast Mrvišić poklonil«. Od tega darila se žena nerada loči. »Musafir« pomenja »gost«. Str. 333., vrsta 5. od sp. »Ako je Kulina«, Slovenec teh besed ne more razumeti. Trebalo bi reči: »Če zahteva Kulin«. — Prava spaka je na str. 334. v 6. v. od zgoraj, kjer je zapisano, da nosi pandur Kulinov goreč ogelj z burklami. Jaz sicer ne vem, kaj stoji v originalu, a zdi se mi, da bode tam stalo zapisano »maša«. To so nekake klešče, s katerimi se prihvača oglje in ki jih nosijo ljudje za pasom, nikakor pa ne burkle, s katerimi se pristavljajo lonci v peč. Tudi nimajo burkle take oblike, da bi bilo moči z njimi stisniti oglje in ga nositi okoli. — »Zarf« ni mala srebrna tasa, nego po besedah Vukovih »kao mala čašica od srebra ili od mjedi, a u nekoga može biti i od zlata, u koju se meću fildžani, kad se kafa pije«. Še najbolj podoben je zarf onim čašicam, v katere se devajo v mehko kuhana jajca, predno se načno in izpijó. — »Silaj« ali »silah« je usnjen pas, za katerega se vtikajo handžari in pištole. — »Krstno ime« je podoba onega svetnika, na čigar god se je dotična hiša v davnni pokrстила.

R. Perušek.

¹⁾ Na isti strani je čisto neumevna opazka: »laf = turška beseda, znači razgovor, zabavo; laf jesti = fraza«. Pisca sta menda hotela reči: turška beseda »laf« pomenja »razgovor« in »laf jesti« je fraza, ki pomenja »zabavati ali razgovarjati se s kom«.

